

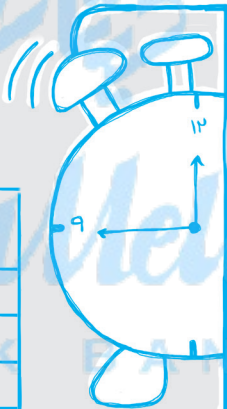
ساختار کتاب

کتاب شب امتحان دین و زندگی انسانی (۳) دوازدهم از ۴ قسمت اصلی به صورت زیر تشکیل شده است:

- (۱) **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:
- (الف) **آزمون‌های طبقه‌بندی شده:** آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها ۱۶ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند. در کنار سؤال‌های این آزمون‌ها نکات مشاوره‌ای نوشته‌ایم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کند.
- (ب) **آزمون‌های طبقه‌بندی نشده:** آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمون‌های شما خواهد گرفت، ببینید.
- (۲) **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ امتحان‌های نهایی برگزار شده در سال‌های ۹۸، ۹۹، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ هستند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:
- (الف) **آزمون‌های طبقه‌بندی شده:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ آزمون‌های نهایی خرداد ۹۸ و ۹۹، شهریور ۹۹، دی ۱۴۰۰ هستند که طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم نکات مشاوره‌ای دارند.
- (ب) **آزمون‌های طبقه‌بندی نشده:** آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم، مشابه آزمون پایان سال مواجه خواهید شد. این آزمون‌ها به ترتیب امتحان نهایی‌های خرداد ۱۴۰۰، خرداد ۱۴۰۱، شهریور ۱۴۰۰ و شهریور ۱۴۰۱ هستند.
- (۳) **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.
- (۴) **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** در این قسمت تمام آن‌چه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان دین و زندگی انسانی (۳) نیاز دارید، تنها در ۲۱ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید!
- یک راهکار: موقع امتحان‌های نوبت اول می‌توانید از سؤال‌های درس‌های ۱ تا ۷ آزمون‌های ۵ تا ۸ هم استفاده کنید.

درس دین و زندگی انسانی (۳)

نوبت دوم / شهریور و دی	نوبت اول	درس‌ها
۷	۲/۵	اول
	۲/۵	دوم
	۲	سوم
	۲	چهارم
	۲/۵	پنجم
	۲/۵	ششم
	۲	هفتم
۵	-	هشتم
	-	نهم
۲	-	دهم
۶	-	یازدهم
	-	دوازدهم
	-	سیزدهم
-	۴	قرائت (شفاهی)
۲۰	۲۰	جمع

فهرست

صفحه	صفحه	نوبت	آزمون	صفحه
۲۲	۳	اول	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۱
۲۲	۴	اول	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۲
۲۲	۵	اول	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۳
۲۳	۶	اول	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۴
۲۴	۷	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۵ نهایی خرداد ۹۸
۲۴	۹	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۶ نهایی خرداد ۹۹
۲۵	۱۲	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۷ نهایی شهریور ۹۹
۲۵	۱۵	دوم	(طبقه‌بندی شده)	آزمون شماره ۸ نهایی دی ۱۴۰۰
۲۶	۱۷	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۹ نهایی خرداد ۱۴۰۰
۲۶	۱۸	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۱۰ نهایی خرداد ۱۴۰۱
۲۷	۱۹	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۱۱ نهایی شهریور ۱۴۰۰
۲۸	۲۰	دوم	(طبقه‌بندی نشده)	آزمون شماره ۱۲ نهایی شهریور ۱۴۰۱
۲۹				درس‌نامه توپ برای شب امتحان

شماره	kheilisabz.com	زمان آزمون: ۸۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی (۲)		
نمره	نوبت دوم پایه دوازدهم - خرداد ۱۴۰۰			ردیف		
آزمون شماره ۹						
تدبر در آیات قرآن و حدیث						
۱	عبارت قرآنی: ﴿.. إِنَّ اللَّهَ يُغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ را ترجمه کنید.					
۰/۵	با توجه به عبارت قرآنی: ﴿أَفَمَنْ أُسِّسَ بُنْيَانُهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ﴾ زندگی محکم و استوار بر چه پایه‌هایی بنا می‌شود؟					
۰/۵	آیه شریفه: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...﴾ به کدام معیار تمدن اسلامی اشاره دارد؟					
۰/۵	با توجه به آیه شریفه: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ دو جبهه‌ای که همیشه مقابل هم قرار دارند، کدام‌اند؟					
۰/۵	حدیث شریف امام صادق <small>علیه السلام</small> که می‌فرماید: «کسانی که به واسطه گناه می‌میرند، از کسانی که به واسطه سرآمدن عمرشان می‌میرند، بیشترند.» بیانگر کدام سنت الهی است؟ (۱) سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او (۲) سنت سبقت رحمت بر غضب					
درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید.						
۰/۵	احکام الهی انسان را از توجه به امیال مادی منع می‌کند.					
۰/۵	احکام و قوانین دین اسلام فقط سعادت و نیک‌بختی اخروی و ابدی را تأمین می‌نماید.					
۰/۵	اولین آیاتی که بر رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> نازل شد درباره دانش و آموختن بود.					
۰/۵	اسلام فقط ورزشی را که همراه با قمار یا زبان‌آور باشد، بد می‌شمارد و منع می‌کند.					
عبارت‌های زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید.						
۰/۵	عادت و تکرار گناهان زمینه‌ساز رفتن انسان به سمت گناهان است.					
۰/۵	احساس رضایت و پشیمانی و و از شواهد وجود اختیار در انسان است.					
۰/۵	انسان موحد، چون زندگی خود را براساس رضایت خدا تنظیم کرده، شخصیتی ثابت و دارد و برخوردار از است.					
۰/۵	رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> دعوت خود را در جامعه‌ای آغاز کرد که نشانه‌هایی بسیار اندک از و و دانایی داشت.					
به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.						
۰/۵	مهم‌ترین راه اصلاح و معالجه جامعه از انحراف‌های اجتماعی کدام است؟					
۰/۵	در آفرینش، یک موجود در چه صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست؟					
۰/۵	بعد اجتماعی توحید به چه معنا است؟					
۰/۵	گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند چه تغییر و تحولی بود؟					
۰/۵	اگر کسی به هر علتی گناهی را انجام داد، چرا نباید گناهِش را برای دیگران بیان کند؟					
۰/۵	هر کسی مالک چیزی باشد حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، به کدام مرتبه توحید اشاره دارد؟					
کشف ارتباط						
۱/۵	هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است.)					
<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> الف) تأثیر روزه در تقویت اخلاص ب) برو این دام بر مرغی دگر نه ج) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است د) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> ☐ (۱) افزایش معرفت نسبت به خدا ☐ (۲) دریافت پاداش وصف‌ناشدنی ☐ (۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات ☐ (۴) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان </td> </tr> </table>					الف) تأثیر روزه در تقویت اخلاص ب) برو این دام بر مرغی دگر نه ج) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است د) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان	☐ (۱) افزایش معرفت نسبت به خدا ☐ (۲) دریافت پاداش وصف‌ناشدنی ☐ (۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات ☐ (۴) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان
الف) تأثیر روزه در تقویت اخلاص ب) برو این دام بر مرغی دگر نه ج) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است د) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان	☐ (۱) افزایش معرفت نسبت به خدا ☐ (۲) دریافت پاداش وصف‌ناشدنی ☐ (۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات ☐ (۴) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان					
اصطلاحات زیر را تعریف کنید.						
۱	الف) پیرایش یا تخلیه:					
۰/۵	ب) شرک در خالقیت:					
احکام						
۲	حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید: (حرام - جایز و حلال - مستحب - واجب - واجب کفایی) (یک مورد اضافی است).					
الف) خودداری از خرید کالاهای خارجی که مصرف آن سبب وابستگی کشور شود.						
ب) خرید و فروش و تبلیغ فیلم‌ها و لوح‌های فشرده که موجب انحراف و فساد می‌شوند.						
ج) استفاده از موسیقی، خواه موسیقی سنتی و کلاسیک باشد و خواه غیرسنتی و مدرن.						
د) فراهم کردن امکانات ورزش و بازی‌های ورزشی برای دورشدن افراد جامعه از فساد و بی‌بندوباری‌ها						
۵	به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.					
۲۳	موقعیت و جایگاه زن پس از اسلام را شرح دهید.					
۲۴	تفاوت میان امتحان الهی و امتحان بشری را بنویسید.					
۲۵	رابطه اختیار انسان با اراده الهی را شرح دهید.					
۲۶	از مراحل تکمیلی توبه «تلاش در جهت دورشدن از گناه» را توضیح دهید.					
۲۷	از آثار نامطلوب گناه بر زندگی دنیوی و اخروی انسان، «سلب توفیق» را توضیح دهید.					
۲۰	جمع نمرات موفق باشید					

پاسخ‌نامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

۱- زیرا نیازهای دائمی موجودات لطف و فیض دائمی از سوی خداوند را طلب می‌کند و خداوند هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌هاست. چنین نیست که خداوند عالم را آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد، بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند؛ پس او هر لحظه دست‌اندر کار امری است.

۲- نادرست - معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترس است.

۳- پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.

۴- الف) توحید در ربوبیت ب) توحید در خالقیت

۵- نادرست - چون توانایی را از خود آن‌ها دانسته‌ایم، شرک است.

۶- چون خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، تنها رب هستی نیز می‌باشد؛ او جهان را اداره کرده و به سوی مقصدی که برایش معین فرموده هدایت می‌کند و به پیش می‌برد.

۷- توحید - شرک

۸- اگر کسی دل به هوای نفس (بت درون) سپرده و او را معبود خود قرار دهد و اوامرش را به فرمان‌های خداوند ترجیح دهد یا در پی کسب رضایت قدرت‌های مادی و طاغوت‌ها (بت‌های بیرون) برآید، چنین شخصی گرفتار شرک عملی شده است.

۹- مؤمنان با‌اخلاص

۱۰- حسن فعلی یعنی کار به درستی و به همان صورت که خدا فرمان داده است، انجام شود.

۱۱- افزایش شناخت و معرفت نسبت به خداوند (۲) راز و نیاز با خداوند و کمک‌خواستن از او (۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات

۱۲- نادرست - چنین شخصی در عمل از اختیار خود بهره می‌برد.

۱۳- قانونمند

۱۴- وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری، تا زمانی که ما اراده کاری را نکرده‌ایم، آن کار انجام نمی‌گیرد. در عین حال وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می‌زند، همگی وابسته به اراده خداوند است. یعنی اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.

۱۵- سنت املاء و استدراج

۱۶- نادرست - سنت امتحان و ابتلاء یکی از عام‌ترین و فراگیرترین سنت‌های الهی حاکم بر زندگی انسان‌هاست که ثابت و همیشگی است و سبب ساخته شدن هویت و شخصیت انسان‌ها می‌شود.

۱۷- خداوند با هر امر خیر یا شری ما را می‌آزماید.

۱۸- ۱) موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، بیماری و سلامت، شکست‌ها و موفقیت‌ها و به طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود. ۲) دیدگاه مؤمنان را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد. ۳) بالاخره در روابط انسان با خدا، با خود و با دیگران تأثیر بسزایی دارد. (دو مورد کافی است).

۱۹- توجیه

۲۰- فقط در حدّ وسوسه و تحریک نقش دارند.

۲۱- حالتی است که قلب انسان نسبت به حق تسلیم نیست، تا آن‌جا که نصیحت هیچ نصیحت‌کننده‌ای در او اثر نمی‌کند. این حالت با تکرار گناه پیدا می‌شود؛ یعنی قلب با تکرار گناه، به تدریج چنان سخت می‌شود که دیگر انجام هیچ گناهی او را ناراحت نمی‌کند.

آزمون شماره ۲ (نوبت اول)

۱- ذات (چیستی)

۲- یعنی تمام موجودات، وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند و پا به عرصه هستی می‌گذارند.

۳- اگر به خود نظر کنیم، خود را پدیده‌ای می‌یابیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نیست. در اشیای پیرامون نیز که تأمل کنیم، آن‌ها را نیز همین‌گونه می‌یابیم؛ حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره‌ها و کهکشان‌ها، همه را پدیده‌هایی می‌یابیم که وجودشان از خودشان نبوده و نیست.

۴- درست

۵- خالق

۶- از آن‌جا که خداوند تنها مالک جهان است، تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات، جز به اذن و اجازه او نمی‌توانند در جهان تصرف کنند. چنین اجازه‌ای به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست. بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

۷- جامعه توحیدی با آنان که با خداوند و مسلمانان دشمنی می‌ورزند، دوستی نمی‌کند.

۸- درست

۹- زیرا از یک سو هوای نفس وی هر روز خواسته جدیدی جلوی روی او قرار می‌دهد و از سوی دیگر قدرت‌های مادی که هر روز رنگ عوض می‌کنند، او را به بردگی جدیدی می‌کشاند.

۱۰- حسن فاعلی

۱۱- نادرست - جمله در مورد اخلاص است، نه ایمان.

۱۲- نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و یاری‌جستن از او برای رسیدن به اخلاص، غفلت از خداوند را کم می‌کند، محبت او را در قلب تقویت می‌سازد و انسان را از کمک‌های الهی بهره‌مند می‌نماید.

۱۳- تفکر و تصمیم

۱۴- تقدیرات الهی

۱۵- علل عرضی

۱۶- به این معناست که نقشه جهان با همه موجودات و ریزه‌کاری‌ها و ویژگی‌ها و قانون‌هایش از آن خدا و از علم خداست (قدر) و اجرا و پیاده کردن آن نیز به اراده خداست (قضا). به همین دلیل، نه در نقشه جهان نقصی هست و نه در اجرا و پیاده کردن آن.

۱۷- هر کسی طعم مرگ را می‌چشد و قطعاً ما شما را با شر و خیر می‌آزماییم و به سوی ما بازگردانده می‌شوید.

۱۸- تلاشگر (مجاهد)

۱۹- خداوند سنت و قانون خود را بر این قرار داده است که هر کس، هر کدام از راه‌های حق یا باطل را برگزیند، بتواند از امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده است، استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است، به پیش رود.

۲۰- کسانی که دوست دارند کارهای بسیار زشت در میان مؤمنان شایع شود (آنان که به دنبال ترویج گناه هستند).

۲۱- نادرست - انسان به چیزی حرص می‌ورزد که نسبت به آن تحریک شود.

۲۲- ایمان به خداوند

۲۳- وقتی انسان مرتکب گناه می‌شود، علاوه بر آثار مستقیم گناه، توفیقی نیز از او سلب و دری از خیر به روی او بسته می‌شود.

آزمون شماره ۳ (نوبت اول)

۱- زیرا خداوند حقیقتی نامحدود دارد و ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذات و چیستی او را دریابد.

۲- این به ایمان انسان برمی‌گردد. کسی که خدا را با جان و دل نپذیرفته و ایمان به خدا در متن زندگی‌اش قرار نداشته باشد، بسته به شرایط خدا را می‌پرستد. اما انسان مؤمن چون دل به خدا سپرده و تابع فرمان‌های اوست، در هر شرایطی دست از پرستش خدا برنمی‌دارد.

۳- پس هر کس که بینا گشت، به سود خود اوست و هر کس کوردل گردد، به زیان خود اوست.

۴- سنت امداد عام الهی

۵- می‌خواهند شما به انحراف بزرگی دچار شوید.

۶- نادرست - نیازمند به پدیدآورنده‌ای (نه پدیده‌ای) است که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.

۷- نادرست - چنین ادنی به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست. اگر خداوند پیامبر صلی الله علیه و آله را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را واسطه و رساننده ولایت و فرمان‌های خود قرار داده است.

۸- درست

۹- نادرست - قسمت دوم نادرست است؛ زیرا خداوند از درون افراد آگاه است.

۱۰- توحید عملی

۱۱- قدر الهی (تقدیر الهی)

۱۲- رفتارهای او (بر اساس سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او)

۱۳- تکرار گناه

۱۴- جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود.

۱۵- وقتی که این توانایی را از خود آن‌ها بدانیم. (اگر این توانایی را از خدا و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است و از این جهت مانند اثر شفابخشی داروست که خداوند به آن بخشیده است.)

۱۶- گناه

۱۷- سنت «املاء و استدراج»

۱۸- فرد را به آن گناه گرفتار می‌کند.

۱۹- زیرا هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند.

۲۰- این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان هستند یا با همکاری یکدیگر، این جهان را آفریده‌اند، به معنای آن است که هر کدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند. هم‌چنین به معنای آن است که هر یک از خدایان کمالاتی دارند که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین هم‌دیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند. چنین خدایان ناقصی، نیازمند هستند و هر یک به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیاز او را برطرف نماید.

۲۱- (۱) دستیابی به درجاتی از حکمت (۲) نفوذپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان (۳) دریافت پاداش‌های وصف‌نشده

۲۲- هرگاه در کار خود موفق شویم، احساس رضایت و خرسندی، وجودمان را فرامی‌گیرد. این احساس رضایت نشانه آن است که آن کار را از خود و نتیجه اراده و تصمیم عاقلانه خود می‌دانیم. گاه نیز در کاری مرتکب اشتباه می‌شویم و به خود یا دیگری زیان می‌رسانیم. در این هنگام احساس ندامت و پشیمانی می‌کنیم و با خود می‌گوییم ای کاش آن کار را انجام نمی‌دادم. این احساس ندامت نشانگر آن است که من توان ترک آن کار را داشته‌ام.

۲۳- (۱) یکی از جلوه‌های توفیق الهی، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. (خداوند، انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می‌کند، دست او را می‌گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد.) (۲) از جلوه‌های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن است.

آزمون شماره ۴ (نوبت اول)

۱- شما به خداوند نیازمند هستید و خدا است که [تنها] بی‌نیاز ستوده است.

۲- الف) همه مراتب توحید (توحید در خالقیت، مالکیت، ولایت و ربوبیت)

ب) توحید در ربوبیت «ربی و ربکم» - توحید عملی «فاعبده»

۳- سنت امتحان و ابتلاء

۴- این‌که هر کس نفس خود را پاک گرداند (تزکیه کند)، رستگار می‌شود.

﴿قد افلح من زکاه﴾

۵- نادرست - خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با چشم مشاهده کرد.

۶- درست

۷- نادرست - بدون پذیرش قدر و قضای الهی، هیچ نظم و قانونی برقرار نمی‌شود.

۸- درست

۹- عدالت گستر

۱۰- حسن فعلی

۱۱- قضای الهی - تقدیر

۱۲- احاطه و دسترسی به آن

۱۳- توحید

۱۴- موجودات جهان از آن جهت که با فرمان، حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند، به قضای الهی وابسته‌اند.

۱۵- سبقت رحمت بر غضب - (یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب آن است که وقتی انسان گناهی مرتکب می‌شود، خداوند از فرشته می‌خواهد که صبر کند تا بنده توبه کند یا آن را جبران نماید و اگر بنده توبه نکرد و جبران ننمود، آن گناه را ثبت نماید.)

۱۶- حکمت، علم محکم و استوار و به دور از خطاست که هدف درست و راه رسیدن به آن را نشان می‌دهد و مانع لغزش‌ها و تباهی‌ها می‌شود.

۱۷- شرک در ربوبیت یعنی اعتقاد به این‌که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند.

۱۸- پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیده‌آورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد. در آفرینش نیز یک موجود، فقط در صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. در این صورت چنین چیزی دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت، همواره بوده است و همواره خواهد بود.

۱۹- (۱) می‌کوشد تمایلات درونی، تصمیم‌ها و فعالیت‌های خود را در جهت خواست و رضایت الهی قرار دهد. (مثلاً در انتخاب همسر، شغل، دوست، تحصیل، تفریح، ورزش و مجموعه برنامه‌های روزانه خود، خدا را در نظر می‌گیرد و می‌کوشد که از دایره فرمان‌های او خارج نشود.) (۲) از نظر او هیچ حادثه‌ای در عالم بی‌حکمت نیست، گرچه حکمت آن را نداند. (۳) یک موحد واقعی، انسانی امیدوار است. (۴) در مقابل مشکلات و سختی‌ها صبور و استوار است و آن‌ها را زمینه موفقیت آینده‌اش قرار می‌دهد. (۵) او باور دارد که دشواری‌های زندگی نشانه بی‌مهری خداوند نیست، بلکه بستری برای رشد و شکوفایی است. (۶) انسان موحد چون زندگی خود را بر اساس رضایت خداوند تنظیم کرده و پیرو فرمان‌های اوست، شخصیتی ثابت و پایدار دارد و برخوردار از آرامش روحی است. (۷) انسان موحد، موجودات جهان را مخلوق خدا می‌بیند و می‌داند که خداوند او را در برابرشان مسئول قرار داده است.

۲۰- خداوند، قدرت اختیار و اراده به ما عطا کرده و از ما خواسته است با استفاده از آن، برای زندگی خود برنامه‌ریزی کنیم و در مسیر رشد و کمال تا آن‌جا پیش برویم که جز خداوند کسی به عظمت آن آگاه نیست.

۲۱- رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته او اعم از رفتارهای خوب و بد است.

مثال: صلۀ رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می‌دهد و قطع رحم و بی‌محبتی به خویشان عمر را کاهش می‌دهد. احسان به والدین، امانت‌داری، لقمه حلال، آبدادن به درخت تشنه و برطرف کردن اندوه و غصه دیگران زندگی را بهبود می‌بخشد و ... (یک مثال کافی است.)

۲۲- گناه، بر وجدان انسان اثر می‌گذارد و شخص را از درون ناراحت می‌کند. اگر گناهکار در همین مرحله توبه کند، خود را از اندوه درونی نجات داده است. اما اگر گناه را تکرار کند، برای راحت کردن وجدان خود، پیوسته دست به توجیه می‌زند تا بالاخره بر وجدان خود چیره شود و گناه را به آسانی انجام دهد.

۹- هدایت

۱۰- خداوند با هر امر خیر یا شری ما را می‌آزماید.

۱۱- الف) از سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان ← ۲- سنت املاء و استدراج

ب) رضایت سریع خدا از کسی که طلب آمرزش کرده ← ۳- سنت سبقت رحمت بر غضب

ج) حمایت خدا از انسان تلاشگر و مجاهد ← ۱- سنت امداد خاص (توفیق الهی)

۱۲- نادرست - عادت و تکرار گناهان «صغیره»، زمینه‌ساز گناهان «کبیره» است.

۱۳- نادرست - احکام الهی انسان را از توجه به امیال مادی منع نمی‌کند.

۱۴- ایمانشان

۱۵- گناه بر وجدان انسان اثر می‌گذارد و شخص را از درون ناراحت می‌کند. اگر گناهکار،

در همین مرحله توبه کند، خود را از اندوه درونی نجات داده است؛ اما اگر گناه را تکرار

کند، برای راحت کردن وجدان خود، پیوسته دست به توجیه می‌زند تا بالاخره بر وجدان

خود چیره شود و گناه را به آسانی انجام دهد.

۱۶- (۱) کوچک‌شمردن گناه (۲) افتخار کردن به گناه (۳) شادمانی کردن بر گناه (۴) اصرار بر گناه

۱۷- توفیق

۱۸- تخلیه یا پیرایش

۱۹- اگر با دروغ، غیبت، و تهمت آبروی انسانی ریخته شود، اگر قلب پدر و مادری بر اثر

بی‌حرمتی فرزندی شکسته شده، اگر با توزیع کتاب یا راه‌انداختن یک شبکه اجتماعی

گمراه‌کننده در فضای مجازی فساد و تباهی در جامعه گسترش یافته، اگر رفتار ناپسند

برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شده و ... (دو مورد)

۲۰- دوره جوانی دوره انعطاف‌پذیری، تحول و دگرگونی و دوره پیری دوره کم‌شدن

انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست. اگر در دوره جوانی خصلت‌هایی در انسان

پدید آمد و ماندگار شد خارج کردن آن‌ها در پیری بسیار سخت و طاقت‌فرسا خواهد بود.

۲۱- درست

۲۲- مانع سلطه رسانه‌ای و ارتباط بیگانگان بر کشور شویم.

۲۳- الف) واجب ب) حرام ج) واجب کفایی د) مستحب

۲۴- قمار علاوه بر این که کار بی‌بهره است، پول و ثروت مردم را در مسیری که هیچ

فایده‌ای برای جامعه ندارد به کار می‌گیرد. از طرف دیگر، این عمل میان برنده و بازنده

کینه و دشمنی به وجود می‌آورد.

۲۵- علم‌آموزی (دانش و آموختن)

۲۶- درست

۲۷- خانواده

۲۸- جبهه حق و جبهه باطل

۲۹- با گرویدن مردم به اسلام، زن منزلت انسانی خود را کسب کرد و استقلال مالی

به دست آورد. حضور زن در جامعه با عفاف و پاکدامنی توأم شد، رابطه زناشویی در

چارچوب خانواده و به شکل ازدواج قرار گرفت و استفاده ابزاری از زن لغو شد تا خانواده

کانون رشد فضایل اخلاقی، دوستی و مودت گردد و محیط جامعه از فساد و بی‌بندوباری

محفوظ بماند و حریم عفاف و عزت حفظ شود.

◀ آزمون شماره ۹ (نوبت دوم) ▶

۱- همانا خداوند تمام گناهان را می‌بخشد. به درستی که او بسیار بخشنده و مهربان است.

۲- تقوای الهی (تقوی من الله) - خشنودی خدا (رضوان خیر)

۳- برپایی جامعه بر اساس عدالت

۴- جبهه حق - جبهه باطل

۵- گزینه «۱»: تأثیر اعمال انسان در زندگی او

۶- نادرست - احکام الهی انسان را از توجه به امیال مادی منع نمی‌کند، بلکه توصیه به استفاده

معتدل از آن‌ها می‌نماید.

۷- نادرست - احکام و قوانین دین اسلام، علاوه بر این که زندگی سالم در دنیا را تضمین

می‌کند، سعادت و نیک‌بختی اخروی و ابدی را نیز تأمین می‌کند.

۸- درست

۹- درست

۱۰- صغیره - کبیره

۱۱- تفکر و تصمیم - مسئولیت‌پذیری

۱۲- پایدار - آرامش روحی

۱۳- تعقل - تفکر

۱۴- امر به معروف و نهی از منکر

۱۵- در صورتی که خودش ذاتاً موجود باشد.

۱۶- به معنای قرار گرفتن همه ارکان یک جامعه در جهت خداوند و اطاعت همه‌جانبه از اوست.

۱۷- تغییر در نگرش انسان‌ها و تحولی بنیادین در شیوه زندگی فردی و اجتماعی مردم بود.

۱۸- زیرا با اظهار گناه، زشتی آن در نظر او و دیگران از بین می‌رود و انجام گناه امری

عادی جلوه می‌کند.

۱۹- توحید در ولایت

۲۰- الف) تأثیر روزه در تقویت اخلاص ← ۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات

(از راه‌های تقویت اخلاص)

ب) برو این دام بر مرغی دگر نه ← ۴) نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان

(از میوه‌های درخت اخلاص)

ج) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است ← ۱) افزایش معرفت نسبت به خدا

(از راه‌های تقویت اخلاص)

۲۱- الف) گناه، آلودگی است و توبه، پاک‌شدن از آلودگی است. توبه گناهان را از قلب

خارج می‌کند و آن را شست‌وشو می‌دهد.

ب) اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده‌اند، گرفتار شرک در خالقیت

شده است.

۲۲- الف) واجب ب) حرام ج) جایز و حلال د) واجب کفایی

۲۳- با گرویدن مردم به اسلام، زن منزلت انسانی خود را کسب کرد و استقلال مالی

به دست آورد. حضور زن در جامعه با عفاف و پاکدامنی توأم شد، رابطه زناشویی در

چهارچوب خانواده و به شکل ازدواج قرار گرفت و استفاده ابزاری از زن لغو شد تا خانواده

کانون رشد فضایل اخلاقی، دوستی و مودت گردد و محیط جامعه از فساد و بی‌بندوباری

محفوظ بماند و حریم عفاف و عزت زن حفظ شود.

۲۴- در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا

از طریق امتحان کردن آن‌ها به آگاهی لازم برسیم، ولی امتحان خداوند علیم برای

آگاه‌شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و

نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

۲۵- وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت

دیگر، خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل

اختیاری، تا زمانی که ما اراده کاری را نکرده‌ایم، آن کار انجام نمی‌گیرد. در عین حال،

وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می‌زند همگی وابسته به اراده خداوند است، یعنی

اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.

۲۶- توبه‌کننده تلاش می‌کند دیگر به سراغ گناهی که از آن پشیمان شده است نرود،

زیرا انجام آن مساوی با شکستن توبه است که در آن صورت باز هم باید توبه کند.

(به عبارت دیگر، اگر توبه‌کننده حقیقتاً توبه کرده باشد، گرچه ممکن است به انجام آن

گناه وسوسه شود، اما سعی خواهد کرد در عمل از آن دوری نماید، یعنی از افراد، مکان‌ها و

موقعیت‌هایی که می‌توانند زمینه‌ساز شکل‌گیری گناه باشند، دوری می‌کند.)

۲۷- وقتی انسان مرتکب گناه می‌شود، علاوه بر آثار مستقیم گناه، توفیقی نیز از

او سلب و دری از خیر به روی او بسته می‌شود. همین محرومیت چه‌بسا سرچشمه

محرومیت‌های بعدی می‌شود، مگر این که شخص پس از انجام گناه، قلباً پشیمان شود

و با توبه به درگاه الهی بازگردد.

◀ آزمون شماره ۱۰ (نوبت دوم) ▶

۱- «آیا دیدی کسی را که روز جزا را دروغ می‌خواند؟ (تکذیب می‌کند)؟ پس همان کسی

است که یتیم را به سختی از خود می‌راند.»

۲- ب) مسئولیت‌پذیری

درس نامه توپ برای شب امتحان

رابطه خداوند با مخلوقات:

- ۱) خداوند خالق همه موجودات و پدیده‌ها و خواص آنهاست. (در مثال بتا و مسجد، خداوند خالق سنگ و گچ و چوب و خواص آنها و حتی خالق بناست.)
- ۲) وجود و هستی همه موجودات و پدیده‌ها وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند، آنها از بین می‌روند.
- ۳) بقای موجودات به خداوند وابسته است. (برعکس ساخته‌های انسانی که پس از ساخته شدن از انسان بی‌نیاز می‌شوند.)

نتیجه:

- جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. به عنوان مثال می‌توان گفت رابطه خدا با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد با جریان برق است، همین‌که مولد متوقف شود جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.
- موجودات پس از پیدایش نیز هم‌چنان مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. از این‌رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند:

ما چو ناییم و نوا در ما ز توست
 ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست
 ما که باشیم ای تو ما را جان جان
 تا که ما باشیم با تو در میان
 ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما
 تو وجود مطلق، فانی نما
 ما همه شیران ولی شیر غلم
 حمله‌مان از باد باشد دم‌بدم

تدبیر در قرآن

در آیات زیر تدبیر کنید و به سوالات پاسخ دهید.

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴾

ترجمه: ای مردم، شما به خداوند نیازمند هستید و خداست که [تنها] بی‌نیاز ستوده است.

پایه: بی‌نیازی و غنی بودن خداوند و نیازمندی مخلوقات به او.

﴿ تَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴾

ترجمه: هر آن‌چه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کند. او همواره دست‌اندرکار امری است.

پایه: نیاز و درخواست همیشگی همه موجودات و تدبیر خداوند برای آنها

۱- چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟

چون همه موجودات برای لحظه‌لحظه وجود خود محتاج و نیازمند خدایند و اگر خداوند لحظه‌ای آنان را به حال خود واگذارد، همه نیست و نابود می‌شوند.

۲- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟

انسان هر چه دارد از خدا دارد و تمام داشته‌هایش از خداست. بالاترین داشته انسان همان نعمت وجود است که خدا به او عطا کرده است. از این‌رو انسان در هستی خود به خدا نیازمند است و این نیاز همواره و در هر آن است و هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. سایر داشته‌های انسان که همه برآمده از نعمت وجود است نیز همه نیازمند و وابسته به لطف خداست و اگر خدا هر لحظه اراده کند، می‌تواند آن را از انسان بگیرد؛ بنابراین انسان سر تا پا نیازمند خداوند است.

۳- منظور از این‌که خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است، چیست؟

نیازهای دائمی موجودات لطف و فیض دائمی را طلب می‌کند. او هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌ها است. چنین نیست که خداوند، عالم را آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد، بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند؛ بنابراین او هر لحظه دست‌اندرکار امری است.

درس اول: هستی بخش

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

شناخت اولیه ما نسبت به هستی‌بخش جهان، بر اساس فطرت خویش است:

- ۱) او را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم.
- ۲) می‌دانیم در جهانی زندگی می‌کنیم که آفریننده‌ای حکیم آن را هدایت و پشتیبانی کرده و به موجودات مدد می‌رساند.
- برای شناخت عمیق‌تر درباره خدا و درک وجود او و شناخت صفات و افعال او، قرآن کریم راه‌های مختلفی به ما نشان می‌دهد که یکی از آنها تفکر درباره نیازمندی جهان در پیدایش خود به خداست: **مقدمه اول:** ما و اشیای پیرامون ما (حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره‌ها و کهکشان‌ها)، پدیده‌هایی هستیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نبوده و نیست.
- مقدمه دوم:** پدیده‌ها (که وجودشان از خودشان نیست)، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده هستند. پدیدآورنده‌ای که وجودش از خودش باشد؛ یعنی پدیده نباشد. ذات نیافتنه از هستی، بخش

چون تواند که بود هستی‌بخش؟

خشک اب‌ری که بود ز آب تهی

ناید از وی صفت آب‌دهی

به عبارت دیگر: یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. در این صورت:

الف: پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده ندارد. **ب:** همواره بوده است و همواره خواهد بود.

نتیجه: ما و پدیده‌های جهان، در پدیدآمدن و هست شدن خود به آفریننده‌ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد.

این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می‌شود.

پاسخ به یک پرسش: چرا موجودات جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند،

اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟

● استدلال «نیازمندی جهان در پیدایش به خدا» نمی‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد.

- اگر کسی این را بگوید، باید نتیجه بگیرد که خدا هم به آفریننده نیاز دارد. نتیجه چنین فکری آن است که هیچ چیزی وجود پیدا نکند؛ زیرا هر موجودی را که فرض کنیم باید قبل از آن موجودی باشد تا آن را پدید آورد و این سلسله تا بی‌نهایت ادامه خواهد یافت و هیچ‌گاه هیچ موجودی پدید نمی‌آید. ← مفهوم «تسلسل علت‌ها» که از نظر عقلی محال است.

مثال: حرکت تعداد زیادی چرخ‌دنده در ساعت که هر یک دیگری را به حرکت درمی‌آورد

بدون وجود یک محرک (موتور) مستقل و بی‌نیاز که حرکت را ایجاد کند، امکان‌پذیر نیست.

نتیجه این‌که: **الف:** عقل انسان نمی‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد. ← بلکه

می‌گوید «پدیده» نمی‌تواند خودبه‌خود پدید آید و حتماً آفریننده‌ای آن را پدید آورده است.

ب: عقل همان‌طور که نمی‌پذیرد یک پدیده بدون پدید آورنده باشد ← نمی‌پذیرد

وجودی که ذاتاً موجود است، نیازی به پدیدآورنده داشته باشد.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

رابطه انسان با ساخته‌هایش:

۱) انسان پدیدآورنده و خالق اجزا و خواص آنها نیست.

(بتا، در ساخت مسجد، هیچ‌کدام از مصالح مانند خاک و سنگ و ... و خواصشان مانند چسبندگی و استحکام و ... را پدید نیاورده است.)

۲) کار انسان در ساخته‌هایش فقط چینی و جابه‌جا کردن مواد است.

۳) بقای آن‌چه انسان می‌سازد به او وابسته نیست (مسجد با ساخته شدن از بتا بی‌نیاز می‌شود و پس از فوت بتا نیز باقی می‌ماند).